

המדרשה למוסיקה
מכללת לוינסקי
לחינוך

בשיתוף עם

התזמורת
הפילהרמונית
הישראלית

מפתח

תכנית לחינוך מוסיקלי ולקשר עם הקהילה

מפגשים עם "מוסיקה חיה"
קונצרטים של התזמורת הפילהרמונית הישראלית

בלה ברטוק - קונצ'רטו לתזמורת

דצמבר 2004 – טבת תשס"ה

מפגשים עם "מוסיקה חיה" : קונצרט

LEV0119292 - 000 - 005

011929201171

צוות המדרשה למוסיקה

עורכת:

שולמית פינגולד

דוגמאות תווים:

איתמר ארגוב
אולג סטסיוק

כותבות:

עודדה הררי
שולמית פינגולד

עריכה גרפית:

איתמר ארגוב

הבאה לדפוס:

שולמית פינגולד

קונצ'רטו לתזמורת
מאת בלה ברטוק (26.9.1945 – 25.3.1881)

על המלחין

בלה ברטוק נולד בהונגריה בשנת 1881, ומת בשנת 1945 בארצות הברית. את החינוך המוסיקלי הראשון קיבל מאמו שהיתה מורה לפסנתר. היא עברה אתו מן העירה בה נולד אל העיר הגדולה פרסבורג, בה למד נגינה והלחנה, ושם התוודע אל ידידו המלחין דוהנאני. בעקבותיו עבר לבודפשט, למד באקדמיה המלכותית, והתפרסם כפסנתרן מבריק.

התרבות הכללית והמוסיקלית ששלטה באותה תקופה בהונגריה היתה גרמנית רומנטית. ברטוק הושפע בראשית דרכו מברהמס, אחר-כך פנה אל האסכולה של ואגנר וליסט, ורק אחר-כך מצא את דרכו באמצעות קשריו עם התנועה הלאומית ההונגרית, ששאפה להשתחרר מן השליטה של התרבות האוסטרית-גרמנית: היצירה הראשונה שלו לתזמורת היתה פואמה סימפונית על חיי הפטריוט ההונגרי קושוץ.

בשנת 1905 פתח בדרך חדשה, שהשפיעה על חייו ויצירותיו. הוא יצא עם חברו המלחין דוהנאני אל הכפרים המרוחקים מן המטרופולין ומן ההשפעות האוסטרו-גרמניות. הם ערכו מסע מחקר ואיסוף של מנגינות-עם הונגריות מקוריות, כפי שנשמרו בין זקני הכפרים, ללא השפעות וסילופים של תזמורות צועניות, ושל התרבות האוסטרו-גרמנית. מסע מחקר זה הניב עריכה והוצאה לאור של אוסף שירים עממיים מקוריים. גם בשנים הבאות עסק ברטוק, יחד עם המלחין ההונגרי קודאי, בהקלטה ותיווי של מנגינות ושירים עממיים אצל הכפריים של כל הארצות השכנות, כולל שירי עם מטורקיה ומצפון אפריקה. ברטוק ערך מחקר מדעי על הפולקלור, פרסם אוספים הכוללים כ- 6000 שירי עם, והתפרסם כאתנומוסיקולוג.

בשנת 1911 הקים, ביחד עם מלחינים צעירים, את החברה המוסיקלית ההונגרית החדשה למען מוסיקה חדישה, אבל נתקל בהתנגדות הציבור והביקורת. כשהונגריה השתחררה מן השלטון של אוסטריה לאחר מלחמת העולם השנייה, התקבלו יצירותיו הבימתיות של ברטוק: נסיך העץ, כחול הזקן, והמנדרין המופלא על-ידי הקהל ההונגרי ברצון. אבל כשהפאשיסט הורטי, עושה דברו של היטלר והנאצים תפס את השלטון בהונגריה— הורדו היצירות מן הבמה. בתקופה זו, היה ברטוק מקובל כמלחין גדול בארצות אירופה יותר מאשר במולדתו. למרות האפשרויות הכלכליות הנוחות שהיו לו בהונגריה העדיף שלא לשתף פעולה עם השלטון הנאצי, והעביר ביקורת גלויה על המצב הפוליטי. חבריו שדאגו לשלומם, הציעו לו לעזוב את מולדתו, בטרם יהיה מאוחר מידי.

ב- 1940 הגיע ברטוק לארצות הברית. שם ערך מסע קונצרטים לשני פסנתרים עם תלמידתו-אשתו. אוניברסיטת קולומביה העניקה לו תואר דוקטור לשם כבוד, והציעה לו משרה כחוקר פולקלור (במשך כל חייו סירב ברטוק ללמד קומפוזיציה). למרות ההתחלה המבטיחה בארץ החדשה, לא זכה ברטוק לחיים מאושרים בארצות הברית. אישיותו הצנועה לא כבשה את הציבור האמריקאי, הוא חש בדידות, הקונצרטים מהם קיווה להתפרנס לא היו רבים, והפסימיות שלו גדלה. במכתביו טען כי איבד את אמונתו באנשים, במדינות, בכל, וכי כל חודש נוחתת עליו מכה חדשה. כאשר הצטרפה ארצות הברית למלחמה בנאצים בשנת 1942, לא הגיעה יותר הפנסיה הקטנה שקיבל כל חודש מהונגריה. התזמורות בהונגריה ובגרמניה החרימו את יצירותיו, כך שגם מקור פרנסה זה נסתם.

כאשר חלה ברטוק במחלה קשה, גייסו עבורו ידידיו את תמיכת איגוד הקומפוזיטורים של ארצות הברית וקרנות אחרות, על מנת לזרז את הבראתו ולאפשר לו להמשיך לכתוב ולהלחין. את יצירותיו האחרונות, שהן מן הגדולות והחשובות במכלול יצירתו, כתב לפי הזמנה של גופים שונים. בימיו האחרונים התאמץ להשלים את הקונצ'רטו השלישי לפסנתר. את הקונצ'רטו לויולה השלים וערך חברו וידידו טיבור סרלי. על ערש דווי אמר ברטוק לרופאו: "כמה חבל שעלי לעזוב את העולם הזה כשיש לי עוד כל-כך הרבה מה לומר".

ברטוק הלך לעולמו עני וכמעט בלתי ידוע בקרב מוסיקאים וחובבי מוסיקה. נראה כי היה עליו למות כדי לזכות בפירסום ובהכרה: גל גדול של התענינות ביצירותיו שטף את ארצות הברית. מנצחים, מבצעים, חברות הקלטה, תחנות רדיו ומוציאים לאור מיהרו להעניק לו את הכבוד וההכרה שיכלו לנחם ולעודד אותו, לו הגיעו מוקדם יותר.

ברטוק יצא לדרך כמלחין עם השפעות של ווגנר וליסט, ברהמס ושטראוס. אחר-כך קלט וספג מן האימפרסיוניזם הצרפתי, והקדים במובנים מסוימים טכניקות של שנברג וסטרוינסקי. בצד החדשנות בתחומים רבים, שמר על המורשת הקלאסית, וביטא ליריציזם הרואי בטהובני במדה מסוימת. מחקר הפולקלור וההכרות עם סולמות פנטטוניים ומודאליים שחררה אותו מכבלי המג'ור-מינור. הניב האישי שלו תמציתי כגביש, לעתים חמור, לעתים פראי ומתפרץ, ולעתים לירי ומסתורי, ותמיד ייחודי ומקורי.

מיצירותיו החשובות: ריקודים רומניים 1910; כחול הזקן 1911; אלגרו ברברו 1911; המנדרין המופלא 1919; out of doors 1926; שלושה קונצ'רטי לפסנתר; שש רביעיות לכלי קשת; קנטטה פרופנה; קונטרסטים 1938; קונצ'רטו לכינור 1938; סונטה לשני פסנתרים וכלי הקשה 1938; מוסיקה למיתרים כלי נקישה וצ'לסטה 1936; הקונצ'רטו לתזמורת 1944; מיקרוקוסמוס לפסנתר 1937, ועוד...

על היצירה

בשנותיו האחרונות, בהיותו על ערש דווי, הלחין ברטוק ממיטב יצירותיו הגדולות בעקבות הזמנות שהגיעו אליו מגופים שונים. היו אלה הזמנות יזומות, אשר אורגנו על ידי חוג ידידיו הקרובים. חלקן מן ההזמנות מומנו מראש, עם הידיעה הברורה שברטוק לא יספיק להשלימן, וזאת על מנת שהסכום ששולם לו יתמוך בו בימיו האחרונים.

בין יצירות מוזמנות אלו היה הקונצ'רטו לתזמורת. המנצח פריץ ריינר והכנר יוסף סיגטי, ידידיו הקרובים של ברטוק משכבר, פנו אל מנצח התזמורת הסמפונית של בוסטון סרגיי קוסביצקי, בבקשה שיזמין אצל ידידם החולה יצירה סימפונית. ואמנם, בתאריך ארבעה במאי 1943, נשלח אל ברטוק מכתב ההזמנה, ובעקבותיו אף נפגשו השניים בבית החולים בו היה ברטוק מאושפז. הנס הינשהימר, נציג הוצאה לאור בניו-יורק שנכח בפגישה, מעיד:

...המנצח קרב את כסאו אל המיטה, והחל להסביר את המשימה. הוא בא על מנת להציע לברטוק מלגה מטעם קרן קוסביצקי, בגבה של אלף דולר, ולהבטיח לו ביצוע בכורה בתזמורת הסימפונית של בוסטון. המלחין חפשי היה לבחור בכל סוג יצירה שחפץ. התנאי הבלעדי היה, כי תוקדש לזכרה של נטלי קוסביצקי, אשתו המנוחה של המנצח שנפטרה מספר חדשים קודם לכן, ואשר על שמה הוקמה הקרן. לאמיתו של דבר זה אמור היה להיות רקויאם!!!!

ביקורו של המנצח חולל אצל ברטוק שינוי רב. לאחר שלוש שנים בהן סרב לכתוב, הסתער על הכתיבה והשלים את הקונצ'רטו תוך חמישים וארבעה ימים.

ביצוע הבכורה של היצירה התקיים בפני אולם מלא של מנויים בקונצרט מנחה של תזמורת בוסטון בתאריך האחד בדצמבר 1944 בניצוחו של קוסביצקי. המלחין, בניגוד לעצת רופאיו נכח בחזרות ובבכורה.

הוא כותב לתלמידתו:

...הביצוע היה מצויין. קוסביצקי מתלהב מאד מן היצירה ואומר כי "זו היצירה התזמורתית הטובה ביותר שנכתבה בעשרים וחמש השנים האחרונות (כולל היצירות של שוסטקוביץ הנערץ עליו!)...
ואמנם, למרות שברטוק הוציא לעצמו שם של "מלחין ניו-יורקי מודרניסט מסוכן לקהל הולכי הקונצרטים האמריקאי", היצירה התקבלה באהדה על ידי הביקורת והקהל כאחת. חלק מן המבקרים ראו ביצירה, המשופעת אפקטים צליליים ומלודיות שירתיות "פשרה" עם טעם הקהל ושמחו על כך, יש שהאזו בה חיפוש דרך חדשה להתבטאות והעריכו זאת, ויש שהיצרו על כך שהיא מצביעה על תהליך של "התבייתות" שגרם ל"אבדן הגעש הוולקני" שהיה ביצירותיו המוקדמות.

לאחר ביצועי הבכורה, לא בוצעה היצירה עד לשנות החמישים. כיום היא נחשבת לאחת היצירות הפופולריות ביותר ברפרטואר התזמורתי העולמי.

השפה המוזיקלית של היצירה

מבנה

בדברי ההסבר שלו על הקונצ'רטו לתזמורת הוא מתאר אותה כיצירה "דמוית סימפוניה" שיש בה "נטייה לטפל בכלים בודדים או בקבוצות כלים בצורה סוליסטית או קונצרטנטית". יש ביצירה קרבה ליצירות אחרות מן הניאוקלאסיקה של המאה העשרים בכך שהן מתייחסות לפורמט של הקונצ'רטו גרוסו הבארוקי, ובפרק הראשון יש גם עקבות של צורת הריטורנלו. אך אפשר לראות ביצירה תכנון כללי של סימפוניה.

המבנה הכללי של היצירה:

פרק	כותרת מוסיקלית	כותרת נוספת	טונליות	צורה	משך*
I	Andante non troppo Allegro vivace	מבוא	פה	סונטה	9'47''
II	Allegro scherzando	משחק הזוגות	רה	א-ב-א' או: שרשרת חוליות עם טריו	5'57''
III	Andane, non troppo	קינה	דו#	שרשרת חוליות עם פרליוד ופוסטלוד	7'11''
IV	Allegretto	סקרצו מופרע	סי	א-ב-אינטרמצו-ב-א	4'08''
V	Pesante-Presto	סיום	פה	סונטה	8'52''

*בכתב היד של היצירה רשם ברטוק משכים מזוייקים של כל פרק

כאמור, המבנה הוא של סימפוניה בת חמישה פרקים, אך יחד עם זאת הוא קשתי. במרכזו גרעין: הקינה, המשמשת בפונקציה של הפרק האיטי בסימפוניה, משני צידיה עוטפים אותה שני פרקים דמויי סקרצו, ומסגרת חיצונית של שני פרקי סונטה משלימה את התמונה. גם הפרקים עצמם, מצביעים על נטייה קשתית: בפרק הראשון במרכזו של הפיתוח נמצא נושא חדש, והרפריזה בנוייה בסדר הפוך של הנושאים; חטיבות השרשרת בפרק השני עוטפות חטיבת טריו; הפרק השלישי בנוי בצורה של חוליה מרכזית: הקינה, שמסביבה שתי חוליות דומות זו לזו ומסביבן מוסיקת לילה; שרשרת הנושאים בפרק הרביעי עוטפת את ההפרעה של האינטרמצו, וחוזרת בסדר הפוך.

הנטיה הסימטרית שבאה לידי ביטוי במבנה היצירה השלמה, ובכל אחד מפרקיה, מופיעה גם בצורת הטיפול בנושאים עצמם. למשל:

• מרקמים נבנים בצורת קונוס

• נושאים או מוטיבים מופיעים מייד בהיפוך ראי

למרות כל אלה, נוקט ברטוק באסטרטגיות המפירות את האיזון ושיווי המשקל הצורני: אין הוא נמנע מלקטוע בצורה חריפה את המלודיה הלירית בפרק הרביעי על ידי שרבוּב האינטרמצו למטרותיו הפוליטיות; בפרק הראשון הוא מגבב כמה צורות זו על גבי זו (צורת ריטורנלו, צורת סונטה וצורת קשת); הוא יוצר בפרק השני, כדבריו, "שרשרת של קטעים קצרים עצמאיים"; ובפרק השלישי מצמיד "גושים סונוריים" שונים זה לצד זה.

שפה צלילית

למרות שהקונצ'רטו לתזמורת הוא בעיקרו טונלי, יש בו מרכזים צליליים ברורים ושימוש באקורדים משולשים, בולטת בו נטייה חזקה לכרומטיציזם. כרומטיציזם זה נובע בעיקרו מגיבוב של כמה מודוסים מאותו צליל יסודי זה על גבי זה בעת ובעונה אחת. ברטוק מכנה אסטרטגיה זו בשם "כרומטיציזם פולימודלי"

התוצאה היא כפל משמעויות טונליות והרמוניות.

ברטוק משתמש בקונצ'רטו, מעבר לסולמות הטונליים והמודוסים המוכרים, במגוון עצום של סולמות ומודוסים טבעיים וסינתטיים. למשל:

• סולם פנטטוני

• סולם הטונים השלמים (הכסטוני)

• סולם אוקטוני (מודל 1:2)

• מודלים של סולמות סימטריים אחרים:

○ מודל 1:5

○ מודל 1:3

• סולם סינתטי

• סולם אקוסטי(עממי)

לכל אחד מן המודוסים מאפיינים משלו המתבטאים בחומר המלודי המופק ממנו. יחד עם זאת, כאמור, מגבב ברטוק לעתים קרובות שני מודוסים זה על גבי זה ויוצר ישות חדשה.

הרמוניה

בנוסף לאקורדים משולשים ברטוק מרכיב אקורדים קוורטליים, ומרבה להשתמש בקלסטרים. המהלכים ההרמוניים שלו אינם לפי התחביר הטונלי המקובל אלא במהלכים מקבילים של מרווחים ואקורדים המבליטים דווקא את המצלול הדיסוננטי. תנועה מקבילה בסקונדות, ספטימות ונונות. כמו כן הוא מרבה להשתמש בדיסוננטים פרקסיביים ובנקודות עוגב.

הריתמוס

הדמיון הריתמי של ברטוק הוא מן המיוחדים שבמאה העשרים. הוא משתמש במקצבים חריפים בוטים סינקופיים ואסימטריים השאובים ממקורות עממיים; בחילופי משקל ומשקלים בולגריים, ומרבה במרקמים פוליריתמיים ופולימטריים.

גוון

התזמורת ביצירה עשירה וכוללת-שלושה-חלילים (כולל פיקולו), שלושה אבובים (כולל קרן אנגלית), שלושה קלרינטים בסיס ובלה (כולל קלרינט בס), שלושה בסונים (כולל בסון כפול), ארבע קרנות בפה, שלוש חצוצרות, שלושה טרומבונים (כולל טרומבון בס), טובה, סוללה של כלי הקשה, שני נבלים וכלי קשת.

הגוון הוא אחד המרכיבים החשובים ביצירותיו המאוחרות של ברטוק, קל וחומר ביצירתו זו. אחת הדרכים ליצור טיפול קונצרטנטי בכלי התזמורת, הוא לחשוף אותם כיחידים או כקבוצה לא רק מן הבחינה הוירואוזית, אלא גם מתחום הצבע שלהם המכתיב חלק לא מבוטל מהבעתם הייחודית. ואמנם, במקומות רבים ביצירה נחשפים כלים סולניים, זוגות כלים או משפחות על רקע של ליווי חרישי היוצר רקע של צבע (כמו טרמולנדו מהיר בפיאניסימו), או בהעדר ליווי. אחת התופעות הייחודיות בתחום זה הוא, כמובן, "מוסיקת הלילה". זוהי למעשה מוסיקה אימפרסיוניסטית המחקה קולות טבע ליליים: ציוץ ציפורים, צרצור צרצרים, רשרוש עלים ועוד. האפקט מושג בעזרת בחירת כלים, צרופי צלילים, הפקות צליל ייחודיות כמו טריל, טרמולו, גליסנדו, פלז'ולט, נגינה ברגיסטרים לא מקובלים, יצירת רבדים וגופי צליל מפוזרים בחלל האקוסטי. ביצירה זו ובמיוחד בפרק המרכזי, הקינה, הגיע ברטוק לשיא ביטויה של מוסיקת הלילה כצבע וכאוירה.

שימוש בחמרים פולקלוריים

אחד המאפיינים המובהקים בסגנונו של ברטוק הוא הטמעת הפולקלור הלאומי ביצירותיו. הוא פונה אל מקורות פולקלוריים, אורבניים ואיכריים כאחד, אוסף דוגמאות שונות, בוחן את מאפייניהן – סולמות, פיסוק, משקל, מקצבים, קונטורים מלודיים, קדנצות סיומיות, ג'סטות מיוחדות – מאמץ ומטמיע אותם בצורה מיקרוסקופית בתוך צורות מוסיקליות קונבנציונליות. יסודות פולקלוריים אלה מניעים את הרעיונות התמטיים, והתוצר הינו מוסיקה מקורית, שלה מאפיינים מובהקים.

בקונצ'רטו לתזמורת אפשר למצוא השפעות פולקלוריות ישירות ועקיפות. לדוגמא: בפרק הראשון מקצבים הונגריים – בפרלנדו רובטו; משקלים בולגריים, ואלמנטים ערביים צפון-אפריקאיים; בפרק

השני מחול "קולו" יוגוסלבי, סגנון "סופל" סרבו-קרואטי ומקורות דלמטיים; בפרק השלישי שירי קבורה מטרנסילבניה וג'סטות של "ורבונקוס" צועני; בפרק הרביעי מוסיקת איכרים סלובקית; ובחמישי הורה רומנית והשפעות אינדונזיות.

פרק ראשון - מבוא

על הפרק

בהסבר שנותן ברטוק על הקונצ'רטו לתזמורת, הוא מצביע על הפרק הראשון כמולחן "פחות או יותר בצורת סונטה". למעשה, בנוי הפרק כמבוא איטי- אליו למעשה מתייחסת הכותרת של הפרק- ולאחריו אלגרו ויווצ'ה במעין ואריאנט קשתי של צורת סונטה. המבוא משמש למעשה כמלאי צלילי של היצירה כולה, ומכיל בתוכו את הגרעינים התמטיים שיתפתחו בהמשך ויקבלו את הדם בעיקר בפרק השלישי שהוא ליבת היצירה. המבוא הוא איטי (Andante non troppo), ומורכב משלושה חלקים המובחנים זה מזה בברור. בחלק הראשון שלושה גלים המבוססים על קוורטות זכות אם זו אחר זו או בפיגורציה משולבת. כל גל מתרחב אל מעבר לקודמו:

Andante non troppo

Vlc.
D. Bs.

p legato

Vlc.
D. Bs.

stringendo ----- *tornando* ----- *al*

Vlc.

p

בחלק השני מוצג מוטיב הונגרי-דקלומי בשלוש חצוצרות הנשמעות ממרחק:

Trpts. I, II

Trpt. III

pp

pp

המקצב הסינקופי העוצר ההטעמה המלעילית הברורה והתנועה הצפופה בנטייה כרומטית מאפיינים את הנושא.

בחלק השלישי נעימה דומה במאפייניה לנעימה הקודמת:

Vln. I

f 3

3

3

58

cresc.

ff

פרק האלגרו

מבנה הפרק הוא שילוב של שני טיפוסים צורות מוסיקליות: צורת סונטה וצורת ריטורנלו. יחד עם זאת הוא יוצר צורה קשתית-סימטרית:

(ריטורנלו)	תצוגה של חטיבת הנושא הראשון
(טרנקווילו)	תצוגה של חטיבת נושא שני
(ריטורנלו)	I פיתוח
(טרנקווילו)	II פיתוח
(ריטורנלו)	III פיתוח
(טרנקווילו)	רפריזה של חטיבת נושא שני
(ריטורנלו)	רפריזה של חטיבת נושא ראשון

הנושא הראשון רב עוצמה. הוא פותח בשתי פסוקיות של שאלה ותשובה הנשענות על אותו מקצב. זו בעלייה וזו העונה לה, בירידה בהיפוך ראי.

כל פסוקית עשויה משני מוטיבים. הראשון – מוטיב ה"רישא" הוא מוטיב אוקטוני בצלילים צפופים ומהירים בעלייה. השני מאמץ את מוטיב הקוורטות במקצב מנוקד בתנופה כלפי מעלה. שני אלמנטים אלה משמשים אבני בניין חשובות לפרק כולו. בהמשך הנושא המוטיבים מאבדים ממובהקותם הריתמית והמרווחית.

Allegro, vivace ♩ = 88

Vlns. *f*

molto rit. a tempo

בחטיבת הנושא הראשון מנגינה נוספת, לירית באופייה, ומבוססת בעיקר על היפוכי משולשים.

Vln. I *f*

mf *mf*

unis. cresc. f

אלמנט נוסף, המופיע בחטיבה זו, ומשמש בהמשך כבסיס לפיתוח, וואריאנטים, הוא תוצר פיתוחי של אלמנט הקוורטות שהוצג במבוא. אופיו הוא הכרזתי וחגיגי, והוא מוצג בצלילי הטרומבון, המעניק לו עוז ותקיפות.

Trb. *mf* *dim.*

הנושא השני זוכה בדרך כלל לכינוי "המלודיה הערבית". הוא שואב ממאפייני מלודיות המכוונות קנז'ה, שברטוק אספן בצפון אפריקה. עיקרו של הנושא הוא תנועת מטוטלת בין שני צלילים במרחק סקונדה, ומקצבים מנוקדים. בהופעותיו הוא נשען על קווינטה חלולה המעצימה את האפקט החוץ-מערבי.

Tranquillo, $\text{♩} = 70$

Ob. I *p dolce* *simile*

סימני דרך

מבוא

המבוא נפתח במהלך איטי וחרישי בכלי הקשת הנמוכים, בפיגורציה קשתית דמוית גל המבוססת על קוורטות זכות:

Andante non troppo

Vlc. D.Bs. *p legato*

הם נעצרים על נקודת עוגב, ומעליהם נכנסים כלי הקשת העליונים בטרמולו רוטט חרישית, הנע אף הוא בקו מתאר קשתי, אך בצלילים סמוכים:

VI. I *pp*

הצלילים מסכמים את ההיגד בפיגורציה דמוית קונוס, שהיא בעיקרה כרומטית:

Fl. *pp*

כלי הקשת הנמוכים משמיעים גל קוורטות נוסף, המגיע לנקודה גבוהה יותר, ושוב רטט הכינורות שלאחריו קונוס הצלילים.

הגל חוזר בשלישית, מתגבר, מתארך, מתרחב ומתפתח עוד יותר, ומעל רטט הכינורות משמיע הפעם החליל קו מלודי אימפרוביזטורי – סירקולרי, המתפוגג בסיומו כלפי מטה:

מעל נקודת עוגב בטימפני כלי הקשת הנמוכים מפתחים את פיגורצית הקוורטות שלהם לכדי תבנית אוסטינטיית המופיעה בשני קווים קונטרפונקטיים בכוונים מנוגדים. מעל תשתית זו, כממרחק, נשמעות שלוש הצוצרות בנעימה דקלומית בסגנון הונגרי המבוססת על הקו המלודי האימפרוביזטורי שהשמיע החליל:

התבנית האוסטינטיית הופכת לאוניסון שמעליו הכינורות, מעובים על ידי כלי העץ, משמיעים מלודיה הונגרית נוספת, דומה לזו הקודמת, אך ביתר עוצמה ובנימת הכרזה:

האוסטינטו מצופף את מרווחיו, הטימפני פועם, ומעל משמיעים הכינורות, בעוצמה מרובה, נעימה כרומטית המתפתלת כלפי מטה:

האווריה מתלהטת כשכלי הקשת מאיצים ומגבירים את האוסטינטו, ואליהם מצטרפים כלי הנשיפה מעץ הנוסקים כלפי מעלה בעוד הקרנות החצוצרות והטימפני מוסיפים עוצמה וברק. כל התכונה הזאת מובילה היישר אל האלגרו ויווצ'ה.

אלגרו ויווצ'ה

האלגרו פותח בנושא נמרץ ורב תנופה בכינורות, הממשיך את הרעיון הצלילי של האוסטינטו בחטיבה הקודמת.

הנושא מלווה באקורדים של התזמורת, המפירים את התחושה המשקלית. תרועת קרנות שאחריה שרשרת נוסקת של ה"רישא" של הנושא בכלי הנשיפה מעץ, מובילה אל מלודיה לירית חדשה בכלי הקשת העליונים:

יתר הכלים מלווים בקווים קונטרפונקטיים בעלי אופי דומה, או משרבבים שברירים מתוך הנושא הנמרץ. המלודיה מתפתחת בריבוי של סקוונצות ההולכות ומצטופפות. שרשרת נוספת של ה"רישא" של הנושא בכלי הנשיפה מעץ מובילה אל רעיון חדש, הכרזתי, בטרומבונים, המבוסס על פיגורצית הקוורטות מעל לטרמולו בכל כלי הקשת.

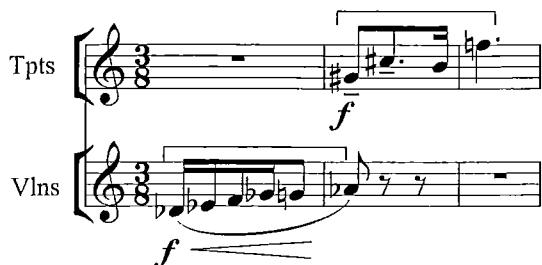

חליל סולן נוהת כלפי מטה בפיגורצות ריתמיות מוכרות, מאט צעדיו ומוביל אל חטיבת הנושא השני.

קווינטה פתוחה במקצב סינקופי, המשרה רוח עממית, מושמעת במיתרים ומשמשת תשתית למלודיה סטטית, קוואזי ערבית, הנשמעת בשקט ובמתקנות בצלילי האבוב ואשר עיקרה מטוטלת בין שני צלילים סמוכים במקצב מנוקד:

הנבל משמיע חיקוי למלודיה בסופי הפסוקים השוהים על צליל ממושך. המלודיה ה"ערבית" חוזרת בשנית בקלרינטים, והנבל מלווה בגלים רכים. חלילים, אבוב וכלי קשת משתעשעים בגרסה פיתוחית של המנגינה ה"ערבית", יחד עם קווים קונטרפונקטיים סולמיים ביתר הכלים. כלי הקשת הנמוכים המשמיעים שברירים מאותה מנגינה באוניסון, מנהלים עמם מעין דו שיח. הקונטרבסים מובילים חרישית אל חטיבת הפיתוח. הנושא הראשון מסתער במלוא עוזו, כששני המוטיבים הבסיסיים שלו מפורקים בין כלי הקשת והחצוצרות.

הנושא נקטע באיבו, וכלי הקשת נוסקים במרץ עם ה"רישא" - המוטיב הסולמי - של הנושא, כשלאחריהם כלי הנשיפה מעץ נוהטים עמו באותה תנופה.

מייד לאחר מכן, הם חוזרים על הנסיקה-נחיתה, אך הפעם בו בזמן, ביוצרים מעין קונוס סביב סולם של טונים שלמים המטפס לאיטו בקרנות.

Musical score for Piccolo (Picc.), Horn (Hn.), and Double Bass (D.Bs.). The Piccolo part features a melodic line with slurs and accents. The Horn part has a few notes with slurs. The Double Bass part has a complex rhythmic pattern with many slurs and accents.

עתה הגיע תורו של המוטיב השני של הנושא, מוטיב הקוורטות, העובר פיתוח פוליפוני, תחילה כקנון בשני קולות בין היולות לבסים, לאחר מכן באלמנטים חיקויים בשלושה קולות ולבסוף בשני גלי סטרטו בארבעה קולות בכל כלי הקשת.

Musical score for Violin II (VI. II) and Double Bass (D.Bs.). Both parts are marked *f ben marc.* and feature a simple melodic line.

Musical score for Violin I (VI. I), Violin II (VI. II), Viola (Vla.), Violoncello (Vlc.), and Double Bass (D.Bs.). The Violin parts are marked *f* and *cresc.*. The Viola and Violoncello parts are marked *f* and *cresc.*. The Double Bass part is marked *ff* at the end.

האווירה משתנה באחת. מלודיה חדשה, שלוחה, המשלבת את מוטיב הקוורטות עם אלמנטים מתוך הנושא השני, ה"ערבי", מושמעת במתיקות על ידי הקלרינט בליווי מעודן ובמרקם שקוף של כלי הקשת:

המלודיה חוזרת בקרן האנגלית, עטופה בקווים פוליפוניים עדינים בחליל ובכינור הראשון, ולאחר מכן חוזרת בשלישית, בהרחבה ריתמית, בצליליו הנמוכים של קלרינט הבס, כשמעליו מרחפים שברירי הנושא בכלי העץ העליונים.

הסתערות מחודשת של השרשרת הנוסקת של ראש הנושא מחזירה אל האנרגיה הקודמת של הפרק. הטרומבון מכריז את פיגורציית הקוורטות שלו, והיא הופכת נושא לפוגה של ארבעה קולות בכלי הנשיפה ממתכת. התזמורת מתערבת מידי פעם בקריאות של טוטי.

לאחר איזכור קצרצר של הנושא הראשון ממשיכה הפוגה, הפעם עם היפוך ראי של פיגורציית הטרומבון:

גם כאן מתערבת התזמורת מידי פעם באקורדים מוטעמים. הנושא מתהפך חזרה, ונוצר סטרטו ההולך ומצטופף עד שהוא מתכווץ לקריאות חוזרות ונשנות של קוורטות המתנקזות בעזרת הופעה נוספת של הנושא הראשון אל צליל יחיד – לה b - באוניסון תזמורתי ממושך ורב עוצמה, הנפתר בסיומו כלפי מעלה. הרפריזה פותחת בקבוצת הנושא השני. הקוינטות הפעם בקרנות, המיתרים נעים במטוטלת של צלילים סמוכים, והמלודיה ה"ערבית" מושמעת בקלרינט סולו. לקראת סיומה, לפני הפסקית האחרונה, בולט בליווי גליסנדו קצר של נבל.

המלודיה חוזרת בשנית במיזוג של אבוב וחלילים, מעל לתנועה פוליריתמית של קוינטות במיתרים.

גם כאן מתערב הנבל לקראת הפסוקית האחרונה, הפעם ברשרוש מיתרים רב עוצמה דמוי גיטרה.

גם כאן, כמו בתצוגה, משתעשעים הכלים בדו שיח בשברירי הנושא אך התהליך מקוצר מאד, ואל החלל האקוסטי חודרים חלקיקי הנושא הראשון בשלב מוקדם, ומכינים לקראת חזרתו ברפריזה.

הרפריזה של חטיבת הנושא הראשון מקוצרת ודחוסה. מייד לאחר הכרזת שתי הפסוקיות של הנושא, מתחילה סדרת סקוונצות סוחפת בה כלי הקשת דוהרים מטה באקורדים משולשים, ויחד עמם כלי הנשיפה מעץ בסולמות עולים.

העוצמה גוברת. על גבי נקודת עוגב בטימפני וכלי המתכת, נוסקים כלי הקשת והעץ כלפי מעלה אל שני אקורדים מוטעמים.

הפרק מסתיים בהרכזה חגיגית של פיגורציית הקוורטות באוניסון של כל כלי הנשיפה ממתכת. לקדנצה האחרונה מצטרפת כל התזמורת בהיפוך "הרישא" של הנושא הראשון.

פרק שני – משחק הזוגות

על הפרק

בתוכנית קונצרט הבכורה כתב ברטוק: "החלק העיקרי של הפרק מורכב משרשרת של חטיבות קצרות ועצמאיות בכלי נשיפה, המוצגות זו אחר זו על ידי חמשה זוגות: בסונים, אבובים, קלרינטים, חלילים, וחצוצרות עם עמעם. מבחינה תמטית, אין לחמשת החטיבות שום דבר משותף. אחרי חלק זה בא מין טריו, שהוא כורל קצר לכלי נשיפה ממתכת ולתוף צד. אחריו חוזרות חמשת החטיבות בתיזמור משוכלל יותר." כלומר מבנה הפרק הוא תלת-חלקי סגור: א. ב. א'. האווירה אופטימית, חיונית, והמוסיקה זורמת בחינניות מזוג כלים למשנהו כמין כוראוגרפיית בלט, בה לכל זוג איפיוניו המיוחדים לו: בכלים, באופי המלודיה, בתיזמור, בפיסוק... למשל: הקלרינטים גרוטסקיים; החלילים שמרניים ווירטואוזיים; החצוצרות חושניות. הטריו בכלי הנשיפה ממתכת כתוב כמוסיקה דתית לעוגב, ככורל רציני, טקסי, חגיגי. המקורות הפולקלוריים בכמה מן המלודיות של הזוגות גלויים: המלודיה של הבסונים כתובה בסגנון ריקוד ה"קולו" היוגוסלבי; מלודיית הקלרינטים בסגנון ה"סופל" מסרבו-קרואטיה; למלודיית החלילים שורשים במערב אירופה; מלודיית החצוצרות נסמכת על מקור דלמטי. ברטוק לא ציטט מן המקורות האלה אלא עיבד אותם לתצורות עצמאיות-מקוריות חדשות.

כל אחד מחמשת זוגות הכלים מנגן במרווח מקביל וקבוע במשך כל החטיבה שלו (בחלק הראשון): הבסונים במרווח של סקסטות; האבובים במרווח של טרצות; הקלרינטים בספטימות; החלילים בקווינטות; החצוצרות בסקונדות. לכן בפרק זה, אפילו יותר מאשר בשאר פרקי היצירה, בולט עניין הסולניות - לכלי הנשיפה ולתוף הצד, דבר התומך בכותרת היצירה כולה – קונצ'רטו לתזמורת. לכלי הקשת תפקידי ליווי בלבד, או תפקיד של חציצה קצרה בין החטיבות של כלי הנשיפה. הסולמיות מגוונת ומתחלפת בתכיפות: אוקטוניות לצד או בשילוב עם דיאטוניות ופנטטוניות. לכן ההרמוניה איננה מסורתית, אבל מתארגנת לרוב סביב צלילים מרכזיים, כך שניתן לחוש במרכזים טונליים שונים בזמנים שונים.

על מאפייני החומרים התמטיים

תוף הצד: מקצב ההולך ומתפתח סביב תבנית יסודית של

without snares

Side Drum

mf

dim.

p

הבסונים: מלודיה סימטרית דו-חלקית שלה ארבע פסוקיות המתחילות בקדמה. השניה והרביעית תואמות גם במקצב - זו בעליה וזו בירידה, וגם בסיום קלאסי עם טרילר. בפסוקית השלישית משתנה לרגע הקביעות המשקלית באמצעות הארטיקולציה ביחידות הזעירות של המלודיה.

Bassoons

p

f

Handwritten notes: סוף, פה

האבובים: מלודיה א-סימטרית, בערכי מקצב מהירים וצפופים בסטקטו. המלודיה מורכבת מכמה פסוקיות קצרות שמשכיחן לא זהים. כל פסוקית סובבת במנעד מצומצם סביב צליל אחר. הפסוקית האחרונה מובילה אל מהלך מלודי ארוך מפותל בירידה, המסתיים בעלייה תלולה והכרזתית אל צליל סיום ממושך.

Oboes

p

f

p

f *mf*

f *mf*

sempre stacc.

sempre stacc.

cresc.

f

Handwritten note: 36

הקלרינטים: מלודיה המתחילה במעין דקלום-פרלנדו, וממשיכה בשברירים רבים הלקוחים ממקצב התוף. הכיוון המלודי הכללי הינו בירידה. לקראת הסוף, שבריר סטטי של טרצה חוזר ונשנה בעקשנות. מרווח הספטימה בין שני הקלרינטים מעניק לדקלום רושם גרוטסקי.

Clarinets in A

החלילים: מלודיה ארוכה מקודמותיה, עשירה במקצבים מנוקדים ובקטעי סולמות מהירים. המבנה דו-חלקי, החלק השני דומה לראשון אבל מפותח ממנו בהפגנת וירטואוזיות.

Flutes

החצוצרות: מלודיה א-סימטרית. הסולמיות חידתיות. היחידה המלודית הראשונה, בת שלוש תיבות, זוכה לווריאנטים רבים, שביניהם משולבות יחידות אחרות, שגם להן ווריאנטים. המבנה הרב-משמעי הזה של המלודיה, יחד עם הגוון המעומעם, מרווחי הסקונדות בין החצוצרות, והגליסנדי בכלי הקשת - יוצרים אווירה ייחודית ומוזרה, המוכרת כ"מוסיקת לילה" בכמה יצירות של ברטוק.

con sord.

Trumpets in C

The musical score consists of five systems of two staves each, representing the Trumpets in C. The first system is marked 'con sord.' and features a complex melodic line with many sixteenth notes. The second system is marked 'mp' and continues the melodic development. The third system is marked 'mf' and shows a change in the melodic pattern. The fourth system is marked 'p' and features a more rhythmic, eighth-note pattern. The fifth system is marked 'mf' and continues the rhythmic pattern. The score includes various dynamic markings such as 'con sord.', 'mp', 'mf', and 'p'.

13/11

(11)

הטריו: לעומת כלי הנשיפה מעץ שבלטו בחטיבה הראשונה, הטריו מתזמר לכלי נשיפה ממתכת. המפעם מתון. המרקם כורלי. ההירמון עשיר ומרשים. המלודיה נעה בעיקרה במהלכים סקונדיים, ובצלילים שמשכם שווה, למעט הצלילים הממושכים המסיימים כל אחת מן הפסוקיות. במלודיה ארבע פסוקיות: שתי הראשונות, דומות זו לזו, וקצרות. שתי האחרונות ארוכות יותר, ופיסוקן מעומעם. אף הן תואמות זו לזו. בין פסוקיות הכורל, משרבב תוף הצד את אמירותיו הקצביות.

Trumpets in C

Trombones

Tuba

S. Drum

mf

mf

mf

p

p

p

p

I, III

Hns in F

II, IV

Tuba

S. Drum

סימני דרך

בשקט, כמתגנב לבדו, פותח התוף בצלילים בודדים המתחברים בהדרגה להיגד עם הדגשות, וסובבים סביב תבנית מקצב בסיסית.

without snares

Side Drum

mf

dim. *p*

זוג בסונים סולנים פותח במלודיה נעימה ונינוחה בסגנון ריקודי. הצלילים מאוגדים בג'סטות קצרות המובחנות בעזרת קשתות והדגשות.

Bassoons

p

p

tr

ברקע - ליווי פיציקטו עדין בכלי הקשת. הבסונים מסיימים את תפקידם ומפנים את מקומם לאבובים. זוג האבובים פותח בסדרת צלילים קפיציים וצפופים דמויי ריצה, הגורמים לתחושה של אינטנסיביות. כלי הקשת המלווים מוסיפים הדגשות, חלקן סינקופיות;

Obs
 Vls
 Vla
 Vlc
 D.Bs.

p *f*
pizz. *arco*
pizz. *p*
pizz. *p* *arco*
pizz. *p*
p

העוצמה גוברת קצת כשהאבובים מטפסים למעלה, ועוד למעלה, ואז ממשיכים במהלך מפותל המתגלגל בכיוון יורד, וממריא במהירות אל צליל עומד ממושך. הצליל האבובי הזה משמש רקע להתפרצות היגד נמרץ בכלי הקשת הנמוכים, כמן המהום.

Obs
 Vls
 Vla
 Vlc
 D.Bs.

cresc. *f*
cresc. *f*
mf
f *f* *f*

ללא כל הפסקה מתפרצים הקלרינטים אל החלל האקוסטי, כאלו עונים או לועגים בדבריהם לאבובים.

Clarinets in A

mf *mf*

אחר-כך, בתמיכה של כלי הקשת, הם מפזזים במקצב חוזר המזכיר את תוף הצד, ויורדים איתו בהדרגה בווריאנט לשלושונים.

לבסוף, מעל לגליסנדי חרישיים בפלז'ולטים של כלי הקשת, הם סובבים סביב צלילים סמוכים החוזרים שוב ושוב, מצטמצמים לטרצה החוזרת בעקשנות, ונרגעים.

הגד חדש של כלי הקשת הנמוכים מקבל אופי תוקפני על-ידי הסינקופות המודגשות.

זוג החלילים מתחיל בסולו קפריזי במקצת המשופע בתערובת דמויית קדנצה חופשית של מקצבים מנוקדים, סולמות עולים ויורדים, סקוונצות מסולסלות, צלילים ארוכים, וטרילרים קדנציאליים ממושכים. כלי הקשת מציגים במשך כל חטיבת החלילים מהלכים קונטרפונקטיים.

לקראת הסוף, שוב נוסקים החלילים אל צליל עומד גבוה. על רקע הצליל הזה חוזרים, בווריאנט, כלי הקשת הנמוכים על ההיגד הנמרץ שלהם אשר השמיעו קודם לכן אחרי האבובים.

באמצעות טרמולי חרישיים בכינורות ופיציקטי בוויולות נוצרת אוירה שונה, מסתורית, שמכינה את כניסתו של זוג חצוצרות מעומעמות בנעימה קפיצית במלודיה הנוטה למודוס הפריגי. נעימת החצוצרות קטועה ומורכבת משברירים החוזרים בווריאנטים. מתחתיה, הכינורות ממשכים בטרמולו, והויולות מצטרפות בגליסנדי עולים ויורדים.

con sord.
Trumpets in C
VI. I
VI. II
con sord.
pizz.
arco

מעבר המבוסס על מקצב תוף הצד, נזרק בין החצוצרות לבין כלי הקשת, עד שהוא עובר לסולו קצר של התוף.

con sord.
mf
con sord.
mf
con sord.
p
without snares

הטריו נפתח בהוד, כמו כורל לעוגב, במלודיה חגיגית לכלי הנשיפה ממתכת.

Trumpets in C
mf
Trombones
mf
Tuba
mf
S. Dr.
p

על צליל הסיום של הפסוקית הראשונה נשמע תוף הצד במוטיבים של הפתיחה. בפסוקית השניה המלודיה מתפתחת מעט, עולה, והעוצמה גוברת; שוב מצטרף תוף הצד על צליל הסיום הממושך. במהלך הפסוקית השלישית משולבים כמה צלילים ממושכים הגורמים לתחושת הטעייה, ולמבנה א-סימטרי, והיא ארוכה מקודמותיה. שוב מלווה תוף הצד בצלילים הממושכים. הפסוקית האחרונה נפתחת בקרנות בלבד, דומה במהלכה לקודמת אלא שהתיזמור דליל יותר, העוצמה פחותה, והתוף מצטרף רק בצליל הסיום שלה.

בעוד צליל הסיום הולך ונמשך, נכנסים החליל והאבוב ומחליפים ביניהם כמה פעמים את המוטיב הקצבי המוכר בעליה, כהכנה לחזרה לחלק א' של הפרק.

משחק הזוגות חוזר בתיזמור שונה, מועשר: בחטיבה הראשונה, את זוג הבסונים מלווה בסון שלישי, המוסיף קו מרקמי משלו, קונטרפונקטי.

בחטיבה השניה למלודיה של האבובים מצטרפים במקצב זהה (ובכיוונים מלודיים הפוכים) גם זוג הקלרינטים, הפעם במרווח טרצה.

בחטיבה השלישית חוזרים הקלרינטים על המלודיה הקומית שלהם במרווח ספטימה, וזוג החלילים מעשיר את המהלך הפרלנדי שלהם בקו מקביל, בספטימות. ההמשך במוטיב המפוזז שהיה בחלק א, מלווה גם הוא בחלילים. זוג הבסונים נכנסים בחיקוי באותו המקצב, בכיוון הפוך. כלי הקשת מתפרצים בכוח ובהדגשות במוטיב שהיה כבר בחלק הראשון.

בחטיבה הרביעית למלודיה של החלילים הנפתחת במקצב מנוקד מצטרפים במקביל האבובים; למהלך הסולמי היורד מצטרף קלרינט, אבובים, וכלי הקשת.

בחטיבה החמישית נוצרת אווירת הלילה הברטוקי עם גליסנדי עולים ויורדים של הנבלים, יחד עם טרמולי גבוהים בכינורות. כל אלה מלווים את החצוצרות המעומעמות במלודיה המסתורית שלהן, בעוצמה מתונה.

כלי הקשת מלווים במוטיב הריתמי, שנותרו ממנו רק שני חלקי שש-עשרה החוזרים בהפסקות.

פתאום העוצמה בכל התזמורת חזקה, והאבובים מעצימים את המלודיה למשך פסוקית אחת בלבד. הפיאנו חוזר, אבל מיד נפתח להתעצמות מדורגת בה משתפת כל התזמורת. המוטיב הריתמי (של התוף) חוזר במשחק חיקויים בין החצוצרות לתזמורת, ואז חמשה צלילים שעולים מכלי לכלי במקצב מתון, מובילים אל חזרה רצופה של צלילים מהירים ושקטים בכל התזמורת. הצליל העומד האחרון של התזמורת, בפיאניסימו, משמש רקע לתוף הצד, הסוגר בסולו שלו את המעגל של הפרק בפסוקית בה פתח אותו.

פרק שלישי – אלגיה

על הפרק

הפרק השלישי המהווה, כאמור, את ליבת היצירה, הינו קינה, או, כפי שמכנה אותו ברטוק, "שיר מוות נוגה".

המבנה של הפרק קשתי, ובנוי מן המרכז כלפי חוץ:

במרכזו של הפרק שיר קינה בנוסח עממי, הדומה לשירי קבורה טרנסילבניים, ומהווה את הגרעין של הפרק ושל היצירה כולה. משני צידיו חטיבות נושאים המבוססים על מוטיבים הונגריים טיפוסיים; ומסביבם, כדברי המלחין, "מרקם ערפילי של מוטיבים התחלתיים" או מה שמכנים בדרך כלל אצל ברטוק "מוסיקת לילה".

בפרק שמונה חטיבות מובחנות זו מזו בברור:

- מוסיקת לילה
- מעבר I
- חולייה ראשונה
- מעבר II
- חולייה שנייה
- חולייה שלישית
- מוסיקת לילה
- קודה

הפרק מבוסס ברובו על נושאים של הפתיחה לפרק הראשון, אך מפתח אותם באורח שונה.

תכונות מוסיקליות בולטות:

- אווירת נכאים עמוקה;
- השענות על מוטיבים עממיים;
- מרקם ותיזמור ייחודיים ומקוריים, עשירים באפקטים חדשניים ומגוונים;
- מבנה חולייתי, ויחד עם זאת קשתי;
- לכל חטיבה, לעתים אפילו לכל משפט, יש איפיון מצלולי-מרקמי-תיזמורי-הרמוני-מלודי ייחודי משלו.
- גילויים אבסטרקטיים של יחסי מרווחים מחזוריים וסולמות סינטטיים.

יש המעניקים לפרק אלמנטים סיפוריים-אוטוביוגרפיים, בראותם בו פרידה וגעגועים למולדת.

על מאפייני החומרים התמטיים

מוסיקת לילה ומעבר I

מורגשת אווירת הלילה, אבל כמרכיב של צבע ולא כדיאלוג בין האדם והטבע. ברטוק הלחין כאן, כמו ביצירות אחרות שלו הכוללות מוסיקת לילה, חיקוי של קולות מוזרים, קסומים, לא מוגדרים, של לילה בטבע: קולות חרקים, ציפורים, ועוד אפשרויות פתוחות לדמיון. המוסיקה יוצרת אשלייה של מרחב פתוח, אשר מכיוונים שונים ומשונים בוקעים ועולים ממנו קולות וצלילים חידתיים ומופלאים, במגוון של מצבי רוח.

• השפה הצלילית הנה אבסטרקטית, ומושתתת על רצפי צלילים סינתטיים:

קוורטות משולבות:

Andante, non troppo, ♩ = 78 - 64

Timp.

D.Bs.

Picc.

p

VI. II

pp

מודל 1:5:

Fl.

pp *f*

מודל 1:3:

המרקם נע בין גיבוב תבניות כבפסיפס

Musical score for Flute (Fl.), Oboe (Ob.), Clarinet (Cl.), Timpani (Timp.), Harp, and Double Bass (D.Bs.). The score is in 3/4 time. The Flute part features a *pp* dynamic and a *tr* (trill) marking. The Oboe part has a *p* dynamic. The Clarinet part has a *pp* dynamic. The Harp part includes a *gliss* (glissando) marking. The Double Bass part has a *pp* dynamic. The score includes various musical notations such as slurs, accents, and dynamic markings.

לקנונים דחוסים

Musical score for Timpani (Timp.), Violin II (Vl. II), Viola (Vla.), Violoncello (Vlc.), and Double Bass (D.Bs.). The score is in 3/4 time. The Timpani part features a *tr* (trill) marking. The Violin II part has a *pp* dynamic. The Viola part has a *pp* dynamic. The Violoncello part has a *pp* dynamic. The Double Bass part has a *pp* dynamic. The score includes various musical notations such as slurs, accents, and dynamic markings.

Flutes I, II, III and Cl. in Bb I, II, III. The score is in 3/4 time and features a complex melodic line with many accidentals and dynamic markings of *pp* (pianissimo).

- הגוון הוא אחד המרכיבים החשובים ב"מוסיקת הלילה". בחירת הכלים, צרופי הכלים, הפקת הצליל הלא קונבנציונלית, רגיסטרים מוקצנים, אפקטים כמו טרמולו, גליסנדו, טרילרים, ארפזים מהירים – כלאה יוצרים הצללה מיוחדת ומקורית.

חולייה ראשונה, מעבר II וחולייה שלישית

חטיבות אלה מבוססות בעיקרן על החומרים התמטיים שהוצגו במבוא ליצירה. אלה חומרים שלהם אופי ריתמי פרלנדי עם הטעמות "הונגריות" המאורגנות בתכניות קצרות, החוזרות בוריאנטים, של קבוצת צלילים מהירים, ועצירה:

VI. I
Vls
VI. I

מבחינת החומרים הצליליים, יש שימוש בסולמות סינתטיים, ובתנועות כרומטיות:

VI. I

Fl.

הקינה

Vla

זוהי מלודיה עממית ברוחה, הדומה למלודיות עתיקות. היא בנויה ארבע פסוקיות השונות זו מזו, ומובחנות זו מזו בצליל ממושך בסיום כל פסוקית, המתחיל על פעימה קלה, ותורם לאופי הפרלנדי ההונגרי. המלודיה מפותלת, ונעה במרווחים צרים ביותר, בעיקרם כרומטיים.

סימני דרך

❖ מוסיקת לילה

קונטרבס וטימפני, מציגים גרעין מלודי המבוסס על קוורטות, בצלילים שקטים נמוכים ואיטיים, ויוצרים אווירה מסתורית:

Andante, non troppo, ♩ = 78 - 64

Timp.

D.Bs

מבעד לדרדורי הטימפני בוקע בצ'לי וריאנט כרומטי של הגרעין, ומתרחב למלודיה המוצגת כקנון בשלושה קולות, יחד עם היוילות והכינורות, מעל לנקודת עוגב בקונטרבס ובטימפני.

Musical score for Timp., Vl. II, Vla, Vlc, and D.Bs. The score is in 3/4 time. The Timp. part features a trill (tr) over a dotted quarter note. The string parts (Vl. II, Vla, Vlc, D.Bs) are marked *pp* and play a melodic line with slurs and ties.

מעל הבסיס הסטטי הזה מתקבצים מעין מלמולים מהירים וחטופים בקו מתאר קמור: נבל וקלרינט בצלילים נמוכים, לסירוגין עם החליל בצלילים גבוהים. המלמולים חולפים ביניהם כקריאה מרחוק, האבוב מתערב מידי פעם בצליל חודר בווד.

Musical score for Fl., Ob., Cl., Timp., Harps, and D.Bs. The score is in 3/4 time. The Fl. part has a *pp* dynamic and a trill (tr) over a dotted quarter note. The Ob. part has a *p* dynamic. The Cl. part has a *pp* dynamic and a trill (tr) over a dotted quarter note. The Timp. part has a trill (tr) over a dotted quarter note. The Harps part has a *gliss* instruction and a *p* dynamic. The D.Bs part has a *pp* dynamic.

החילוף בין שני ה"מלמולים" נמשך שוב ושוב. הצליל הבודד של האבוב מתרחב למלודיה, ואילו החליל תופס את מקומו של האבוב בקריאות הבודדות. מדי פעם נשמעים אקורדים בנבל לטירוגין עם טרילרים וטרמולי קצרים בכינורות.

לפתע נחתך ה"מלמול", ורק צליל חזק וגבוה, כמעט צורם, (בקלרינט באבוב ובפיקולו) הולך ונמשך, נחלש בהדרגה, ומעביר לחטיבה חדשה.

❖ מעבר ראשון

גלים עולים ויורדים, כאלו משולבים זה בתוך זה, מופיעים בכלי הנשיפה מעץ המנגנים בקונן צפוף את המהלך הצלילי של המלמולים הקודמים, כשהוא מואט.

The image shows a musical score for six woodwind instruments: Flutes I, II, and III, and Clarinets I, II, and III in Bb. The music is written in 3/4 time and consists of six staves. The melodic line is highly complex, featuring numerous accidentals (sharps, flats, naturals) and slurs. The dynamics are marked as *pp* (pianissimo) and *p* (piano). The score is a transcription of a passage from a larger work, likely the 'The Flute' section of 'The Flute' by Shostakovich.

"צל" של אותו המהלך, מופיע בכלי הקשת ובצלילים הנמוכים של הקלרינטים ונעלם. מעל מלודיה רגשית קצרה במצלול עשיר בכלי הקשת, הפיקולו נוקב את החלל האקוסטי בצלילים גבוהים דמויי שירת ציפורים.

The image shows a musical score for a Piccolo instrument. The music is written in 3/4 time and consists of a single staff. The melodic line is highly complex, featuring numerous accidentals (sharps, flats, naturals) and slurs. The dynamic is marked as *p* (piano). The score is a transcription of a passage from a larger work, likely the 'The Flute' section of 'The Flute' by Shostakovich.

בקוורטה חוזרת, מלווים- מחקים הקלרינטים והקרנות.

❖ חולייה ראשונה (chain link)

המוטיב הדקלומי "בנוסח הונגרי" שהופיע במבוא ליצירה, מופיע בפורטה נרגש בכינורות ובקלרינטים.

המוטיב המפתיע בחריפותו חוזר ומסתער שוב ושוב כשתחתיו גועשים טרמולו בקונטרבס, אקורדים בקרנות, פרצי סולמות יורדים בכלי הקשת וכלי העץ, ושני אקורדים נמרצים ומודגשים בברק החצוצרות, במוטיב קצרצר.

כל המרכיבים האלה חוזרים בווריאנטים שהולכים ומתעשרים ומתקצרים במהלך החטיבה. על סיומה מכריזים החלילים והווילות בשני סולמות יורדים המסתיימים באקורדים בוטים.

❖ מעבר שני

מלודיה כאובה הנשענת על המוטיב ה"הונגרי" של החולייה הקודמת מופיעה בכינורות:

המלודיה מלווה בקווים מלודיים יורדים הנפתחים לרקמה קונטרפונקטית עשירה. התיזמור הולך ומתעשר. במקום העצירות של המוטיב מתהווה הצטופפות של צלילים נרגשים שמגיעים לשיא, וממנו, בהדרגה, פונים אל סיום בירידה ואל דעיכה רגעית.

לאחר אקורד בכלי הקשת נשמעות שלוש קריאות תובעניות בחצוצרות. מיד אחריהן מצלול צורם בקרנות המוביל אתרי תנועה מהירה אך סטטית של טרמולו בכינורות, ומטוטלת של סקונדות בצ'לי ובאבובים. העוצמה פוחתת, ולאווירת הנכאים הזאת חודרים צלילים בודדים של הפיקולו, המאזכרים את זמרת הציפור.

Picc.

❖ חולייה שנייה (chain link)

הווילות משמיעות שיר קינה כרומטי בפסוקיות קצרות.

Vla

מעליו רוטטים הנבלים והכינורות. בהדרגה חלה התעצמות ברטיטה, ולאחר שהיא מגיעה לשיא, באה דעיכה והאטה.

כל כלי הנשיפה מעץ באוניסונו חוזרים על מלודיית הקינה. הנבלים חותמים כל פסוקית בגליסנדו חריף וקצר בכיוון עולה, עם אקורד חזק בשאר כלי התזמורת.

Fls. Obs.
Cl. in A
Bsn.
I, III Hns. in F
II, IV
Tps. in C
Harp

הגליסנדי והאקורדים ממשיכים
לאחר שהמנגינה גוועת, ומובילים
אל מהלך סולמי שעולה
בשקט, בקלרינטים ובסונים,
ומעביר לחטיבה הבאה.

❖ חולייה שלישית

ואריאנט מקונן של המוטיב מן החולייה הראשונה מופיע בכינורות ובכלי העץ הגבוהים.

התזמורת מלווה בקונטרפונקט המדגיש את האופי הצועני של החומר.

לאחר השיא, הופכת האווירה רגשית ומשתפכת, תוך נחיתה כרומטית מתמדת

❖ מוסיקת לילה

מוטיב ה"מלמול" בקלרינטים ובחלילים מעורר ציפייה לחזרת מוסיקת הלילה, וזו חוזרת אומנם אך בצורה דחוסה וקצרה: היא פותחת במוטיב הקוורטות, והמלמולים חוזרים, אם כי בהערכות סולמית שונה. הפיגורציות מתפתחות ומתעשרות, וציוצי הציפור בפיקולו מסיימים את החטיבה.

❖ קודה

הקודה קצרה ושלוה. חוזר רעיון הקוורטות המשולבות, המופיעות במרקם זוחל ומחליף גוונים. המוסיקה מתפוגגת, והפרק מסתיים באיזכור אחרון אותו משמיע הפיקולו: ציוץ הציפור.

פרק רביעי - האינטרמצו המופסק

על הפרק

פרק זה מצטיין בניגודים בולטים: אוירת שלווה ונועם – מעין אידיליה של זכרונות, מול גרוטסקה מצמררת ואלימה. ניגודים אלה מזמינים פרשנויות תוכניתיות. ברטוק עצמו ייחס סיפורים שונים לאנשים שונים באשר למקורות כתיבתו.

הסיפור האחד: "המלודיה הולכת בדרכה שלה עד שלפתע היא מופרעת על-ידי תזמורת צבאית או מנגינת קרקס בנלית, שאותה מחקה התזמורת בלגלוג. לאחר שההפרעה הזאת עוברת, חוזרת התזמורת לוולס שלה, הפעם קצת יותר עצוב". דברים אלה מגלים, לדעת חוקרים, את המודעות לחוסר האונים שלו מול הכוחניות חסרת הלב של משטר סמכותי, כנראה בהקשר לעזיבתו את הונגריה בגלל הנאצים. הוא מוחה נגד תרבות וצייליזציה של המון שתוי ששר ומנגן מוזיקה שפלה חסרת ערך.

הסיפור השני: בסימפוניה השביעית של שוסטקוביץ', שזכתה לפופולריות מוגזמת לטעמו, הבחין ברטוק להפתעתו, שהמלחין שילב בה מלודיית קברט וינאית, אולי של מלחין האופרטות הנודע להאר. בטרויו של הפרק הרביעי בקונצ'רטו לתזמורת כתב ברטוק קריקטורה סאטירית על כך.

הנושא הרגיש והלירי בפרק הזה, מקורו במלודיה מפורסמת פסאודו-פולקלורית משל המלחין ההונגרי זיגמונד ווינצ'ה. בטקסט שלה נאמר " את יפה, את אהובה, הונגריה", כשיר הלל למולדת. ברטוק הגולה המתענה בארה"ב, מסך בה את געגועיו למולדתו.

הסיפור השלישי מעניק פן תכניתי, אולי אוטוביוגרפי לפרק: מסופר על נער מאוהב השר סרנדה למולדתו-אהובתו. הוא נתקל בהמון שתוי ובאדם אלים שמגפיו מותירים אחריו שובל של הרס וחורבן, בעוד הוא שורק לו מנגינה טריוויאלית. לאחר שהוא עובר, מנסה הנער המסכן להמשיך בסרנדה עם כלי הנגינה השבור שלו, אבל בשני הניסיונות הוא לא מצליח לחזור ולשיר אל מעבר לתחילת הסרנדה. בסיום הפרק נשמעים צלילי שלושת דמעותיו.

על מאפייני החומרים התמטיים

נושא ראשון: מלודיה שירתית נעימה בסגנון עממי סלובקי ובמבנה דו-חלקי. היא מתחילה במשקל 2/4 ו-5/8 לסירוגין, ומתייצבת על 5/8, במקצבים פשוטים. מנעד המלודיה אוקטבה, המרווחים קטנים, הסולמיות עם רמז למודוס לידי שנוצר עקב חזרות על קוורטה מוגדלת. אין במלודיה רצף דיאטוני. אולי זהו סולם סינטטי.

נושא שני: מלודיה שלווה ורגועה, במבנה של פותח וסוגר דומים, קמורים, במשקלים מתחלפים לא קבועים, במהלכים שרובם בסקונדות, כלומר ברצף שברובו הוא דיאטוני.

Two staves of music for Viola. The first staff starts with a treble clef and a 9/8 time signature, followed by a 7/8, then a 3/4, then a 5/8, then a 3/4, and finally a 5/8. The second staff starts with a bass clef and a 7/8 time signature, followed by a 3/4, then a 5/8, and finally a 3/4. The music is marked *f cantabile*.

נושא הטריז: באופי בגלי, כקריקטורה על מלודיה של קרקס או תזמורת צבאית. מבנה של ארבעה פסוקיות זו נמוכה מזו, במהלכים סולמיים יורדים במשקל 4/4. בפסוקית הראשונה כל חמשת הצלילים בערכי פעמות, במהלכים הבאים יותר ויותר שלושנים מחליפים את הפעמות.

Two staves of music for Clarinet in Bb. The first staff is in treble clef with a common time signature (C). The second staff is also in treble clef with a common time signature (C). The music features several triplet markings (3) and is marked *f*.

סימני דרך

כלי הקשת, בטריז רב עוצמה שלאחריו שלושה צלילים מוטעמים, פותחים את הפרק ומציגים את צלילי המסגרת של הנושא הראשון.

Three staves of music for Violins (Vls), Viola (Vla), and Violoncello (Vlc). The top staff is for Violins in treble clef with a 2/4 time signature. The middle staff is for Viola in alto clef with a 2/4 time signature. The bottom staff is for Violoncello in bass clef with a 2/4 time signature. The music is marked *f* and includes tremolos.

מיד לאחר מכן מציג האבוב מלודיה נעימה באופי עממי, שהמשקל שלה מתנועע בא-סימטריה ובחילופים תכופים. הכינורות מלווים אותו בצליל מי קבוע כנקודת עוגב.

החליל והקלרינט עונים לאבוב בחזרה על אותה המלודיה, בעוד הבסון מעבה אותה במעין "ראי" בכיוונים הפוכים, וכלי הקשת תומכים בעדינות באותו הצליל מי.

בהמשך מטיילים שברירי ווריאנטים של המלודיה בין החליל הקלרינט והקרן, והנבל מוסיף גוון מעודן. לאחר התרגעות זמנית, המושכת לעבר מרכז טונלי שונה, שוב מופיעה כל המלודיה באבוב באוקטבה נמוך יותר מאשר בהופעה הראשונה, והחליל מלווה אותה בצליליו הגבוהים. הקונטרבסים ממשיכים בנקודת העוגב, הפעם על צליל אחר. החטיבה מסתיימת במעבר קצר בסגנון אום-פה אום-פפה.

הויולות מציגות מלודיה חדשה בצלילן החם והנעים, בזרימה שלוהה. הנבלים מנגנים עם כלי הקשת ליווי שקט באקורדים עשירים. מקצב הליווי מתון, ומציג את ההדגשות של המשקל המתחלף תדיר.

הכינורות נוטלים את המלודיה ומוסיפים לה ברק. הקלרינט יוצר עמם קנון צפוף, והוויולה מלווה בקו קונטרפונקטי.

שבריר מן המלודיה בקלרינט מעכיר אל חזרת הנושא העממי באבוב. בחלקו השני מטפס הנושא גבוה יותר. התיזמור וההירמון שונים. המעבר בכלי הקשת הנמוכים, בסגנון האום-פה אום-פה מתארך ועובר למשקל פשוט וסדיר של 8/8. האבובים מוסיפים לו נופך. האווירה משתנה ומכינה את הרחוב הבנלית של הטרינו. על רקע הליווי הזה, עם אקצ'לרנדו המעביר למפעם מהיר יותר, מגן הקלרינט מלודיה פופולרית וולגרית שלה ארבע פסוקיות סקוונציאליות היורדות בזו אחר זו, ומתמלאות בהדרגה בשלשונים, בעוד כל כלי הקשת ממשיכים במרץ באותו הליווי.

לפתע הפרעה: "צחוק" גרוטסקי ואלים בכלי המתכת עם טרמולו בקרנות ובכינורות, וכל כלי הנשיפה בטריל דיסוננטי, ממנו מתגלגל במהירות סולם כרומטי יורד של הקלרינטים. משתררת דממה קצרה, ולתוכה חוזרים שני גליסנדי לעגניים של הטרומבונים. אחריהם כל התזמורת בפורטה בהמולה גדולה, רעשנית ובלתי-ברורה, הנוצרת מטרילרים ומטרמולי.

בתוכה וממנה בוקעת שוב המלודיה הוולגרית, הפעם בוואריאנט בכינורות ביתר הדר ובמקצב קופצני, אך היא נקטעת בשנית על ידי התפרצות אלימה נוספת: הטרומבונים והחצוצרות בטרילר דיסוננטי, כלי הנשיפה מעץ עונים בטרילרים צרחניים, הקלרינטים והאבובים מתגלגלים בסולם כרומטי יורד. חיקוי נלעג של המלודיה מופיע בטובה, אבל הכינורות מפריעים לה בשברירים הפוכים בכיוון עולה.

שוב חודרת ההפרעה אבל הפעם, כשהסולם הכרומטי מתגלגל מטה, משתלטים על האנרכיה שלושה צלילים איטיים בטרומבון, ומעבירים מאימי הטרוי המופרע אל אוירה שונה לגמרי.

הנושא הרגוע והמתגעגע חוזר בכינורות הראשונים. מלווים אותם שאר כלי הקשת והנבלים. כלי הנשיפה מעץ מחליפים ביניהם בעדינות רבה שברירים קצרים מן הנושא הראשון. כלי הנשיפה מעץ משתעשעים בשברירים מן הנושא העממי בליווי חרישי ודליל של כלי הקשת. החליל מאיט, ונעצר על צליל ממושך עם כלי הקשת והקרנות, בפיאניסימו. על רקע הצליל הממושך הוא משמיע קדנצה וירטואוזית קצרה.

אל הצליל הגבוה המסיים אותה מתחברים שוב שברירים יורדים של הנושא העממי העוברים בין כלי הנשיפה מעץ. הסיום מפתיע – איזכור קצרצר של האום-פה בכלי הקשת.

פרק חמישי - פיגלה

על הפרק

בהסבר שכתב ברטוק על הקונצ'רטו לתזמורת הוא מציין כי ליצירה כולה, למעט הפרק השני, יש כוון התפתחות ברור הקשור לאווירה ולמצב הרוח: מעבר הדרגתי מן הרצינות של הפרק הראשון, והקדרות של שיר המוות בפרק השלישי, אל החיות של הפרק החמישי. ואמנם זהו פרק תוסס, אשר למעט הפוגות מעטות שועט ללא נשימה ובמהירות מסחררת אם בקטעי פרפטואום מובילה, אם בחטיבות פוליפוניות סבוכות.

בזמן כתיבת הקונצ'רטו כתב ברטוק לבנו:

"ארבעה פרקים כבר גמורים. עכשיו יש לי בעייות עם האחרון, אשר בגלל סיבות אחדות הוא הקשה ביותר. בדבר כזה, יש תמיד שפע של פרטים קטנים, אם כי פחות מאשר בעבודה מדעית...".

מבנה הפרק הוא של אלגרו סונטה, וחטיבותיו הן לפי הסדר הנכון, בלא ליצור צורה קשתית. מה שמייחד את הפרק הוא כי מעבר לנושאים העיקריים, מופיעות בפרק שתי קריאות קרן, הנושאות מאפיינים פולקלוריים. דווקא שתי קריאות אלו מושכות את עיקר תשומת הלב, ואף זכות לטיפול אינטנסיבי, בעיקר קונטרפונקטי-חיקויי, בעוד הנושאים הפונקציונליים, נדחקים אל הרקע.

על החומרים התימטיים של הפרק

קריאת קרן ראשונה:

ארבע התיבות הפותחות את הפרק הן דמויות קריאת רועים בקרן אלפים.

הן שאובות מתוך חומרים אותנטיים שאסף ברטוק ברומניה, והמכונים בשם bucium. הקריאה נפתחת בקפיצה גדולה של אוקטבה כלפי מעלה המתמלאת בצלילי אקורד בירידה, ומסתיימת בתנופה סולמית המטפסת אל עבר צליל ממושך. קריאת הקרן חוזרת בפרק פעמים אחדות במגוון של אווירות שונות, ואף משמשת בסיס לפוגטו טונלי.

נושא ראשון:

הנושא הראשון של הפרק הנו *perpetuum mobile* ארוך וחסר גשימה, בו רצים הכינורות הלך ושוב בצלילי סולם אוקטוני.

Musical score for the first movement, featuring Vln. II, Vla., Vlc., and D. Bs. The score is in 2/4 time and marked *Presto* with a tempo of ca. 184-146. The Vln. II part is marked *punta d'arco* and *pp*. The Vla. and Vlc. parts are marked *pp*. The D. Bs. part is marked *pizz.* and *pp*.

החמר המלודי מבוסס על הורה רומנית אשר שמע ברטוק בתקליט של אוסף קטעי הורה רומנים. על מנת לשוות לתזמורת אופי של להקה צוענית, מביא ברטוק את המלודיה המסתחררת מעל לתשתית פועמת של קוינטות מגובבות זו על גבי זו. הסדירות הריתמית הנוצרת על ידי שני רבדים אלה מופרת על ידי הנקישות הבלתי סדירות של הבסים והטימפני בצליל חוזר המהווה נקודת עוגב.

נושא שני:

הנושא השני של הפרק הוא דמוי מלודיה של חמת חלילים

Musical score for the second movement, featuring 2 Oboi. The score is in 2/4 time and marked *accel.* and *p*. The score starts at measure 188.

המלודיה היא במנעד צר ובתבניות מלודיות חוזרות. לעומת רב הנושאים ביצירה הבנויים מסולמות מודליים או סינתטיים, הסולם הפעם הוא מז'ור מובהק.

קריאת קרן שנייה:

זוהי מלודיה המזכירה קריאות קרן של רועי עיזים וחזירים בסלובקיה, שאסף ברטוק בשנת 1910.

Trpt. II *f*

Trpt. I *f*

Trpt. II *f*

לקריאה שלושה חלקים בולטים: תחילתה הכרזה בשלושה צלילים איטיים המהווים קוינטה בירידה המושלמת לאוקטבה; חלקה המרכזי מטיב הבנוי טרצות שביניהן צלילים חוזרים, וסיומה בחגיגות במלודיה קשתית שבולטות בה הטריולות.

סימני דרך

ארבע קרנות פותחות את הפרק בקריאת רועים דמויית קרן אלפים.

Hns in F *ff* *lunga*

מעל

לתשתית פועמת בכלי הקשת הנמוכים, נכנס הכינור עם מלודיה מהירה וצפופה, חסרת נשימה, הנעה במרווחים צרים ומשתבללת בעלייה ובירידה.

Vln. II *pp* *punta d'arco*

Vla. *pp*

Vlc. *pp*

D. Bs. *pizz* *pp*

הטימפני והבסים מפירים את הסדירות בנקישות סינקופיות בצליל חוזר המהווה נקודת עוגב.

האנרגיה הולכת ונצברת, העוצמה מתגברת והמרקם מתעבה עם כניסתן של קבוצות כינורות בזו אחר זו בתנועה מקבילה.

בשלב מסויים, נפרדת הקבוצה התחתונה של הכינורות מחברותיה, ופועלת בכוון נגדי.

כלי הנשיפה מתגברים את הכינורות בריצתם המתמדת, והשיא מגיע בתנועה מקבילה של אקורדים הנוסקת בסקוונצות כלפי מעלה בתבניות ריתמיות העוצרות את הזרימה.

התשתית הפועמת ופיגורציות סולמיות עולות מכינות גל מחודש של ההורה הרומנית המופיעה הפעם בניגונה משותפת של הכינורות וכלי הנשיפה מעץ. נקודת העוגב נשמרת, והקרנות מוספות חיות ריתמית במקצביהן הסינקופיים.

השיא החדש מגיע שוב עם סדרת הסקוונצות בתבנית המקצב העוצרת, הפעם בירידה, ובשני גלים יורדים.

מלודיית הורה חדשה מופיעה בנקודה זו, אך נקטעת באיבה על ידי תרועה חזקה של כלי הנשיפה הנמוכים, שלאחריה מנסה התזמורת להחזיר את ההורה המקורית, כשהיא מלווה בשריקות עזות בכלי הנשיפה העליונים.

2 Flauti
Bsn. I
Vln. I

האווירה נרגעת מעט, וכלי הנשיפה מעץ משמיעים וואריאנט ריקודי של ההורה, בפסוקים קצרים העוברים מכלי לכלי מעל לתשתית אקורדית סינקופית בנבלים ובכלי הקשת.

Fl.
Cl. II

סדרה של שברירי טטרכורדים, מובילה חזרה אל ההורה הראשונה בתנופה חדשה של פרפטואום מובילה. כשפסוקיה עוברים הלוך ושוב בין כלי הנשיפה לכינורות. העוצמה גוברת, והתזמורת נכנסת לסחרור המלווה בנקישות טימפני לא סדירות ותרועות כלי המתכת.

העוצמה נחלשת, המרקם מתפוגג, וקריאת הקרן המוכרת, המושמעת בבסון, מובילה לפוגטו בחמישה קולות:

Musical score for five brass instruments: Bsn. I, Bsn. II, Fl., Ob. II, and Cls. The score is in 3/4 time and features a dynamic of *f* (forte) and a tempo marking of *ben marc.* (ben marcato).

עם סיומו, החליל משמיע גרסה נוספת של קריאת הקרן בטמפו איטי, בהבעה ובהיפוך ראי. והבסון משמיע גרסה נוספת, מסולסלת:

Musical score for Bsn. I, featuring a dynamic of *p* (piano) and triplets. The score is in 3/4 time.

סדרת אקורדים מקבילים בטרמולו חרישי בכינורות המזכיר את קטעי "מוסיקת הלילה" מעבירה אל חטיבת הנושא השני.

נושא דמוי חמת חלילים מופיע באבובים ובקלרינטים מעל לנקודת עוגב בצליל מתמשך בבסון:

Musical score for 2 Oboi, featuring a dynamic of *p* (piano) and an *accel.* (accelerando) marking. The score is in 3/4 time.

הנושא מועבר אל הכינורות שם הוא מצופף, ויוצר פרפטואום מובילה חדש. אל תוכו חוזרת, בצלילי חצוצרה, קריאת קרן חדשה, מלודית ומלאת חיות. לאחר שהיא מוצגת בשלמותה, היא מופיעה בהיפוך ראי על ידי החצוצרה השנייה:

בעוד הכינורות ממשיכים בתנועתם המתמדת, ונקודת העוגב בכסון ובקרן מהווים ציר קבוע, מופיעות גרסת הראי והגרסה המקורית של קריאת הקרן השנייה בקנון.

האנרגיה גוברת. המרקם מתעבה, העוצמה מתגברת, המקצבים מצטופפים, והתזמורת מגיעה לידי המולה של תבניות חוזרות ברבדים המגובבים זה על גבי זה עד שקשה להפריד היניהם.

המרקם מדלדל, ומכות אקורדים מלווים ב"צעקות" של כלי קשת וכלי נשיפה נשמעות בעוז, ומואטות בהדרגה.

דרדור תופים מעביר אל חטיבת הפיתוח.

האווירה משתנה. הטמפו מואט, ונשמע מרקם של צלילים מעודנים של שני הנבלים ופלז'ולטים של הכינורות המזכיר את מוסיקת הגאמלן. כלי הנשיפה מעץ מוסיפים מוטיבים קצרים ועדינים, ואז מתחילה פוגה בת ארבעה קולות, שקריאת הקרן השנייה משמשת לה כנושא.

סדר כניסת הקולות: כינור II, כינור I, צ'לו, ויולה.

סטרטו של ארבע כניסות בדימינוציה של אותו נושא, ממשיך את הפיתוח בנימה גרוטסקית ולאחריו סטרטו נוסף באותו תהליך עם היפוך הראי של הנושא.

קטע מעבר כרומטי קצר מעביר אל חטיבה קונטרפונקטית-חיקויית נוספת בכלי העץ העליונים המבוססת על אותו נושא. הנבלים מלווים בגלים עדינים. החטיבה החיקויית חוזרת בשנית - הפעם עם היפוך הראי של הנושא, וללא הנבלים ברקע. אקורדים רועשים בכלי הקשת מסיימים את חטיבת הפיתוח:

הרפריזה פותחת בנושא ההורה, ומביאה את ההתרחשות של חטיבת הנושא הראשון בצורה מקוצרת. נושא ההורה השני, שנקטע באיכו בתצוגה, מופיע כאן במתכונתו המלאה.

האווירה משתנה בפתאומיות. הטמפו מואט, ונפילת אוקטבות בכלי הקשת, מלווים נעימה לירית בכינורות, מעובה על ידי טרמולו של כלי הקשת הנמוכים. זחילה כרומטית הדרגתית בצורת קונוס באקורדים מוגדלים בתנועה מקבילה, יוצרת אווירת מיסתורין המזכירה "מוסיקת לילה".

תנועה מתמדת חרישית, הפעם בטריולות, מלווה כניסה מחודשת של קריאת הקרן הראשונה בבסון. שברים של קריאת הקרן נעים - צפים יחד עם פרגמנטים סולמיים. קריאות חדשות של חצוצרות וטרומבונים חודרות אל החלל האקוסטי. התנועה המתמדת ממשיכה, והעצמה גוברת בהדרגה. קריאת הקרן השנייה מתחילה לפלס דרכה, עד שהיא מושמעת בהרחבה ריתמית ובהכרזה מלאה הוד בבכל כלי הנשיפה ממתכת, אל מול סולמות עולים ויורדים בצורה סטטית בכל יתר הכלים.

לקראת הסיום, מופיע נושא חדש, המאופיין בקווים מלודיים היורדים בטרצות. הוא משתלט על החלל האקוסטי, כשהוא מואץ, ומתגבר בעוצמתו.

התנועה נעצרת פתאום, וה"רישא" של קריאת הקרן השנייה מושמעת בעוז. סולם הנוסק אל אקורד חגיגי מסיים את היצירה.